СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ — OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLIV. Ч. 210. Джерзі Сіті, Н. Дж., середа, 9-го вересня 1936. — VOL. XLIV. No. 210. Jersey City, N. J., Wednesday, September 9, 1936 THREE CENTS

КОНҐРЕС МОЛОДІ ВЕЛИКИМ ВКЛАДОМ В УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Яким шляхом ступати нашій молоді в Америці: українським, чи таким, щоби бути якнайскорше засимільованою? Це питання (реферував С. Шумейко) поставлено під першу дискусію на Четвертім Конґресі Української Молоді Північної Америки, що радив у Філядельфії в днях 5-го і 6-го вересня б. р. І кілька соток молоді, що прибула з усіх більших місцевостей Злучених Держав, відповіла, що є за злуку двох понять: українського й американського, за приспособлення української культури до американського окруження, за задержання українських традицій, звязку з українським народом на українських землях і по світі, за негайні переклади найкращих зразків української літератури, щоб тим чином припинити асиміляційний процес. Для цеї цілі (реферував Осип Д. Стеткевич) треба усувати релігійні чи політичні перешкоди, що розбивають іміґрацію, а звернути молодь головно на шлях культурної праці на українськім полі, а в першу черґу на основне вивчення української мови. А таки зараз на Конґресі заманіфестовано з місця, що молодь свою мову дійсно шанує і нею володіє, бо говорено по анґлійськи й по українськи. Справа мішаних подруж (реферував Іван Косбин) викликала широку дискусію, в якій головна струя йшла за те, щоб за всяку ціну змагати до заховання української національности і на тім полі. Нема політичної сили, коли нема голосуючих (реферував Степан Ярема), і тому треба доростаючій молоді заповнити і ту прогалину в нашім американсько-українськім житті. Звернено теж увагу на те, як комунізм намагається прибирати компромісову форму (реф. Іван Панчук) і вдиратися в ряди й української молоді, при чім обстоювано потребу попирати засади демократії, на яких побудовано Америку. Дано теж практичні поради (реф. Марійка Боднар), чим заповнити програму діяльности клюбів, а представниці чи представники клюбів доповнювали ці поради знову своїм досвідом і надали дискусії великої актуальности. Обговорено теж, як фінансувати молодечий рух (реф. Степан Данилишин). Стверджено теж (реф. Володимир Наконечний) великий поступ у спорті, а його корисний вплив на розвій нашої молоді підтверджувало багато з дискутуючих. Наочний свідок (Марія Нагірна) розповіла свої вражіння з подорожі по Україні під советами і Польщею. З найбільшим захопленням ловила молодь кожне слово, бо це розповідала молода, тут роджена, дівчина, подаючи свої завваги про Україну і її нарід та його геройські змагання, як і ті перешкоди, які їй роблено на тих землях за її українство. Український націоналізм (реф. Михайло Пізнак) — це не пусті слова, а велика цінність, без якої життя американського українця було би без змісту і без культурної, релігійної й національної традиції. Але без студій над українською культурою, історією й літературою нема українського націоналізму. На тім становиці так і станула присутна на Конґресі молодь.

Річеві наради й гарна забава, а потім олімпійські гри.

Наради відкрив Степан Шумейко ширшим привітом, виголошеним українською мовою. Проводив нарадами дуже тактовно й зручно Іван Романишин, а секретарювали Милдред Зень і Евгенія Калакура. На Конґрес надіслано повно привітів від ріжних орґанізацій, а також від Демократичної Партії (надіслав Джеймс Фарлі) і від Републиканської (надіслав полк. Накс). Від зорґанізованого громадянства міста Філядельфії зложив привіт д-р Володимир Ґалан. Делеґат Промислової Палати привитав на вечері, зазначуючи, що вже напис на Сіті Гол „Витаємо Делеґатів на Четвертий Конґрес Молоді" (вночі гарно освітлюваний) свідчить, що місто дійсно раде з цієї конвенції. Сотки молоді не тільки мали нагоду забирати слово, але таки його забирали і тим дуже оживили цей Конґрес. Молодь дала теж велике признання уступилому урядові, а зокрема довголітньому предсідникові Ліґи, Степанові Шумейкові, за його такий умілий провід і його працю. До нового уряду ввійшли: Іван Панчук з Дітройт, Міш., предсідник; Стефанія Монастирська з Філядельфії, Па., заступниця предсідника; Володимир Самотіс з Клівленд, О., заступник предсідника; Милдред Зень з Дітройт, Міш., і Евгенія Калакура з Нюарку, Н. Дж., секретарки; Володимир Дутчак зо Скрентон, Па., касієр. До Дорадчого Комітету ввійшли: С. Шумейко, Анастасія Олеськів і С. Ярема. Наступна конвенція Ліґи відбудеться за рік, на Лейбор Дей, у місті Клівленді, О. Старше громадянство привитало молодь на бенкеті (тостмайстер д-р Павло Дубас), що відбувся в готелі Силвенія (там теж був і Конґрес) у неділю вечором. Було коло 450 осіб, а на більше не було місця. Панував тут надзвичайно сердечний настрій і дух — молоді, а з ним і — українська пісня. Офіційна частина закінчилася гимном „Ще не вмерла", а потім зачалася забава. В суботу була забава в домі Американсько-Українських Горожан. Ґаля була переповнена. В понеділок була чудова погода, яка дала змогу заманіфестувати свої успіхи на Олімпійських змаганях, ведених під проводом Володимира Наконечного, а на які крім молоді прибуло поважне число старшого українського громадянства.

Як про Конґрес Молоді так і про спортові її змагання широко писала й американська преса.

РЕОРҐАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРОФЕСІОНАЛІСТІВ.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Нарадами Четвертої Конвенції Українських Професіоналістів проводив д-р В. Ґалан, а секретарював адв. І. Дудун. Відбулися вони в готелі Силвенія і тревали цілий день (6-го вересня). Вся увага була звернена на реорґанізацію товариства, за потребу якої заявивсь уступаючий уряд, в імені якого складали звіти: адв. Омар Малицький з Клівленд, О., як предсідник, і адв. Роман Смук з Шікаґо, Ілл. як секретар. На Конвенції було: 12 адвокатів, 5 лікарів, 5 дентистів, 9 учителів і вчительок, а далі в менщій скількости: інжиніри, музики, малярі, журналісти. До нового уряду ввійшли: д-р Володимир Ґалан, предс.; адв. Іван Сквір, заст. предс.; адв. Володимир Тухтій (Канада), заст. предс.; адв. Іван Дудун, секретар. Контрольна комісія: адв. Анна Чопек, адв. Михайло Пізнак, Антін Кузь. Референти: Омелян Гладкий від інжинірів, Іван Барабаш від музиків, д-р Петро Романів від лікарів, Омар Малицький від адвокатів, Наталія Монастирська від учительства, Іван Пирч від малярів, д-р Павло Дубас від дентистів. Наступна Конвенція відбудеться за рік, на Лейбор Дей, у Клівленді, О.

НАЙБІЛЬШИЙ МІСТ У КАНАДІ.

Коли пляни будуть виконані, то Ванкувер матиме найбільший висячий міст у бритійської імперії. Той міст мав би сполучити Стенлі Парк з північним Ванкувером. Кошти будови обчислено на 6 мілїонів долярів.

ПОГРАНИЧНІ СТОВПИ МІЖ САСКАЧЕВАНОМ І МАНІТОБОЮ.

На конференції домініяльних і провінціональних землемірів, що відбулася в Оттаві, рішено відпаликувати границю між північно-західньою Манітобою й північно-східнім Саскачеваном. Це терени багаті в мінеральні зложжя. В Манітобі призначено 6 інжинірів.

ЦАДИКА З ГОРИ КАЛЬВАРІЇ МАЛИ СХОПИТИ.

Одна жидівська ґазета пише, що цадика з Гори Кальварії, реб Альтера, який вернувся недавно з Палестини, кілька молодих жидів хотіли схопити, щоб вимусити на ньому окуп 100,000 злотих. Та заговір підслухав завушник цадика, який повідомив цадика і його окруження про небезпеку. Тепер зорґанізували охорону цадика й повідомили про все владу.

ГІРКА ВОДА „ВАРВАРА" В ТРУСКАВЦІ.

В Трускавці, пов. Дрогобич, відкрили нове джерело гіркої води „Варвара". Досі було тільки одно джерело гіркої води, а це в Моршині коло Стрия. Тепер прибуває друге джерело. Сіль джерела „Варвара" є 31-відсоткова. Подають її з солодкою водою в 5 катеґоріях ріжної сили. Води джерел „Нафтуся" і „Варвара" дають змогу лікувати ниркові хороби й хороби проводів травлення та жовчі.

ПІДПАЛЮЮТЬ ЛІСИ, ЩОБ ОДЕРЖАТИ ЗАНЯТТЯ.

З Судбурі, Онтаріо, доносять, що в тих околицях вибухли численні лісові вогні через те, що ті вогні були підложені деякими безробітними, які сподівалися робити при нагоді гашення вогнів. Крім того там поширене підозріння, що й молодь у шкільнім віці також підпалювала ліси на те, щоб заробити трохи гроша при гашенню вогнів.

В Судбурі поліційний суд засудив 17-літнього Аллана Мекензі на два роки тюрми за підпалювання лісів. Виновник признався до злочину. Підозрівають, що підпалювачів лісів в тих околицях було більше і поліція тепер старається їх відшукати.

ЛІСИ МАНІТОБИ ЗАГРОЖЕНІ ХРОБАМИ.

Тисячі акрів ліса в Манітобі, порослі деревом джек-пайн, є загрожені язвою хробаків, що зїдають їх шпильки, каже полк. Ґ. Стівенсон, директор ділянки лісів у Вінніпеґу. Стівенсон занепокоєний, бо досі нема нічого, що моглоб убивати ті хробаки. Він провадить у цій справі листування з ентомольоґічним бюром в Оттаві. Стівенсон каже, що хробаки знищили цього року більше джек-пайну, ніж минулого року пожежі лісів. Хробаки, що нищать джек-пайн, появилися минулого року на малу скалю в полудневo-східній Манітобі. Тепер вони є скрізь на полудневий схід від Спреґ і на схід від Вінніпеґу. Появилися також на північний захід від Давфину.

КРАВЕЦЬКА ҐІМНАЗІЯ.

У Варшаві орґанізують цього року першу клясу кравецької ґімназії. Повна кравецька ґімназія повстане за чотири роки.

МОТОРОВА ЛОДКА ПЕРЕТЯЛА ДІВЧИНУ.

Ресторанна робітниця в Торонті, Анна Гамачер, літ 25, виїхала на вакації в околиці озер Мускока. Вона пливала човном по озері і в її сторону надплила бистро моторова лодка та перетяла човен дівчини і її саму на половину. Припускають, що дівчина заснула в човні, і навіть не знала, що з нею сталося. Човен розтятий на двоє, видобули з дна озера, але тіла нещасної дівчини не вдалося відшукати хоч його пошукували нурці і дно озера гребали ґаками.

Керівник моторової лодки, Алфред Бикмор, пояснює, що човен дівчини бачив як порожню точку на схвильованім озері яку милю здалека. Пізніше не міг його бачити, бо проміні сонця засліплювали скло вікна — сам не знає, як усе те сталося.

ОБНЯВ, ПОЦІЛУВАВ І ВКРАВ.

До 73-літнього емерита Г. Скальського у Варшаві, який якраз висідав з таксівки перед своїм домом, підбіг нагло якийсь молодець, обняв його цупко, поцілував і крикнув: „Но, врешті тебе стрічаю, дорогий вуйку!"... Заки старушок похопився, незнайомий пустив його з обнять і кинувся втікати. Але втікав з золотим годинником старця, а годинник коштував 900 злотих. На жаль, „виступ" молодця не вдався! Його схопив поліцай. Виявилося, що молодий хитрунець називається Пйотр Піскорський.

КРАВ БІБЛІЇ.

Поліція в Торонті арештувала 32-літнього Клейтона Пірса, котрий займався крадіжем біблій з місцевих книгарень. За короткий час накрав він біблій вартости 110 дол. Коли переведено в його мешканню трус, то не знайдено ані одної біблії — всі відпродував він так швидко, як тільки міг їх дістати.

ВАРТІСНА КОРОВА.

Найбільш молокодайна корова у світі знаходиться таки в Онтеріо (Канада). На імя їй Басільва. Власник корови, полковник Бартлей Бул із Бремптон, Онт., котрий займається молочарством, сповістив, що Басільва дала йому за останніх три роки 22,634 кварти молока й 3,862 фунти сметани на масло. Тим способом Басільва осягнула світовий рекорд найбільш дійної корови на світі.

Басільву полк. Бул спровадив із острова Джерзі, біля Анґлії, що славиться молочними коровами, і в той час, 1929 року вона вважалася третьої або четвертої кляси молочною коровою. Він хотів її відпродати на ліцитації за 775 долярів, але покупцеві забракло грошей і Басільва осталася далі в нього. Сьогодні вона має велику вартість.

ПІДТЯВ СОБІ ЖИЛИ В СУДІ.

В ґородському суді в Сосніваці (Домбровський Басейн) обвинуватений за крадіж ровеpу 26-літній Солтисік намагався позбавитися життя, підтинаючи собі жили склом. Його перевезли в грізнім стані до лічниці.

КИПІННЯ В СОВЄТАХ

МОСКВА. — З совєтських часописів виходить, що населення в Совєтах не є вже так дуже задоволене з нинішнього большевицького режіму, як на іншому місці ті самі часописи стараються представити. Московська „Правда" пише, що серед службовців телеґрафу міста Ростова працювала велика ґрупа ворогів совєтської влади. Чільну ролю грали в ній урядники: Врублєвський, Гусій, Смілов і Фадій. Діяльність ґрупи покривали начальник централі й голова крайкому звязку Устинів і Нікогда. Згаданий часопис пише дослівно: „Ці закляті вороги народу до останнього моменту перебували на відповідальних постах і провадили підлу, контрреволюційну роботу". Та сама „Правда" з 19 серпня ц. р. пише, що арештовано заступника предсідника Криворогстроя, Дрейзера, під замітом підготови терористичної діяльности, що мала на цілі вбивати представників совєтської влади. Дрейзер користувався підтримкою самого начальника Криворогстроя, Весника, який, по словах „Правди", „завжди захищав цього фашистівського пса". „Комуніст" з 15 серпня ц. р. сповіщає, що заступник начальника партійних кадр донецької залізниці, Баєвський, показався замішаний у контрреволюційну діяльність. „Правда" з 12 серпня доносить, що в донецькій партійній орґанізації викрили контрреволюціонера Левицького, редактора ґазети „Маріюмпільський Пролєтарій". Упродовж літ Левицький „обманював партію і ховав своє вороже наставлення до совєтської влади". Він зумів пробратися до московського інституту журналістики, а після цього одержати становище редактора. При всіх партійних чистках Левицький виходив щасливо і рахувався одним із найпевніших прихильників сталінського режіму. „Ізвєстія" з 15 серпня доносять, що секретар київської ґазети „Вісті", що є офіційним орґаном уряду України, показався контрреволюціонером. У своїй протисовєтській діяльності він послугувався піддержкою другого визначного большевика, Яковчука.

ПРОЦЕС ОУН У РІВНОМУ.

ЛЬВІВ. — Перед окружним судом у Рівному відбулася судова розправа проти 25-літнього Артема Гавлишина зо Шпакова, обвинуваченого в приналежності до ОУН й у ведені протидержавної діяльности. Дня 22 березня ц. р. він нібито виголосив протидержавну промову в Полянах на Костопільщині. Обвинувачений не признався в слідстві до вини, але заявив, що є націоналістом і симпатиком ОУН. Суд засудив його на 7 літ тюрми.

ФРАНЦІЯ ЗБІЛЬШУЄ ЗБРОЄННЯ.

ПАРИЖ. — У відповідь німцям, які недавно рішили подвоїти свою армію, французький кабінет міністрів ухвалив суму 4,200,000,000 франків на розбудову французької оборони. За ті гроші Франція задумує ще краще змеханізувати свою армію, як теж збільшити воєнну фльоту та подвоїти повітряну фльоту.

ЗАГОСТРЕННЯ ПРОТИ ЖИДІВ У НІМЕЧЧИНІ.

БЕРЛІН. — Німецький уряд видав розпорядок, на основі якого змушує жидів складати в руки уряду суми, які представлялиб одну четвертину вартости їх цілого майна. Цим уряд хоче змусити жидів платити податок від продажу майна. В останніх часах жиди тихцем випродують свої маєтки й виносяться за границю, уникаючи притім плачення згаданого податку.

ІТАЛІЯ ХОЧЕ ВЕРТАТИСЬ ДО СПІВПРАЦІ З ЛІҐОЮ.

РИМ.—Подорож секретаря Ліґи Націй, Авеноля, до Риму в урядових кругах пояснюють тим, що незабаром Італія повернеться до Ліґи Націй і буде брати в ній чинну участь. Одначе Італія домагається, щоб наперед викинено звідти Етіопію, як члена Ліґи. Авеноль, кажуть, приобіцяв Римові, що це буде зроблене. У звязку з поворотом Італії до Ліґи Націй пояснюють теж і візиту польського ґенерала Ридза-Сміглого до Італії. Він заявив, що Польща стоїть далі у тісному мілітарному союзі з Францією і до цеї польсько-французької співпраці він хотів би теж наклонити Італію. Смігли перебуває у Венеції і тамтуди виїхав підсекретар італійського міністерства заграничних справ, щоб з ним обговорити ріжні справи.

САН СЕБАСТІЯН НА ПЕРЕДОДНІ ЗДАЧІ.

ҐЕНДЕЙ (Франція). — Прибережне еспанське місто, яке досі знаходиться в руках урядових військ, вислало до революційного штабу делеґацію з пропозецією, що воно піддасться, але жадає запоруки, що будуть пощаджені всі прихильники уряду. В противнім випадку, так заявляли делеґати, місто буде цілком знищене, ще заки попаде в руки революційних військ. З інших джерел доносять, що в Сан Себастіян є великий розлад і що ріжні ліві фракції себе поборюють.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc,
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Edited by Editorial Committee
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of tl Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ТАЙНІ ТОРГИ

Жіль Савервайн, заграничний редактор паризької ґазети „Парі-Суар", вислав кілька днів тому до „Ню Йорк Таймсу" замітну кореспонденцію про далеко йдучі міждержавні інтриґи, що ведуться тепер в Еспанії.

Кореспонденція виразно каже, що публика в Европі дуже мало знає, або й зовсім нічого не знає, про ті інтриґи й тайні коншахти. Звісно, чому: бо успіх інтриґи якраз тільки тоді можливий, як інтриґа буде зроблена потайки.

Чому саме тепер ці інтриги роблять, Савервайн пояснює тим, що горожанська війна в Еспанії звернула на себе очі всієї Европи. Коли люди дивляться в одному напрямі, в другім напрямі можна преспокійно робити щось таке, чого творці не хочуть дати іншим бачити. Ця інтриґантська гра подобає іншими словами на звісну штучку злодіїв: відвернути увагу жертви на те, щоби поза її плечима посягнути в її кишеню.

Савервайн подає кілька фактів цих міжнародніх інтриґ. Наприклад, коли польський ґенерал Ридз-Сміґли, котрого вважають за „вожда" Польщі, себто щось у роді польського Мусолінія, приїздить до Парижа, щоб утвердити польсько-французький аліянс, а Мусоліні пригадує світові, що Італія має 8 міліонів узброєних людей, готових до війни, мадярський реґент Горті, що за 15 літ не виїздив з краю, тайком їде до Німеччини на стрічу з Гітлером. Савервайн каже, що Горті старався наклонити Гітлера дати поміч Мадярщині в її плянах щодо узброєння та щодо міжнародньої політики. Він звертав увагу Гітлерові на порозуміння між Румунією й Чехословаччиною про будову залізниці здовж Карпат до Чехословаччини при помочі чеської позички. Ця залізниця малаб велике стратеґічне значіння на випадок війни між Німеччиною й Росією. Горті старався переконати Гітлера, що найкращим виходом з такої небезпеки було би признати цей підкарпатський край, що лучить Румунію з властивою Чехословаччиною, Мадярщині. За ціну такої уступки Мадярщина станула би по стороні Німеччини й на випадок війни Німеччини з Росією Мадярщина перетялаб залізничу лінію під Карпатами.

Наскільки ці вістки є історична правда, а наскільки вони тільки здогади ґазетяра, покищо годі знати. Під краєм, до котрого Мадярщина підносить претенсії як до споконвічної мадярської землі, треба, очевидно, розуміти не що інше, як Закарпатську Україну. Що Горті, говорячи про цей край, не згадує українців, що він навіть не думає питатися цих українців, що вони думають про такий плян, — це все йде по старій лінії мадярського диктатора (та зрештою всяких диктаторів). — Що Горті хоче забрати закарпатську Україну, знаємо з ревеляцій про переговори мадярської диктатури з ґенералом Скоропадським.

Отже багато фактів показує на те, що як очі Европи звернені на Еспанію, в центральній Европі йдуть торги за краї, баґато вартніші ніж Еспанія.

КЛОПОТИ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОГО СОЦІЯЛІЗМУ

По війні кількома наворотами інтернаціональні соціялісти мали нагоду у деяких европейських краях приходити до влади. В Анґлії вони були кілька літ при владі, одначе при останніх виборах провалились і владу перебрали консервативи. За час їх панування зросли податки, зросли ціни на продукти, зросло безробіття, а з другого боку значно обнизилася оборонна сила Анґлії. В Росії крайній соціялізм, у формі комунізму, затримався досі. Але чи справді він там задержав первісний принцип інтернаціональної кооперації, такий, як його проповідували перші большевицькі апостоли? Ні, поволі або неволі він поламав старі принципи й оперся на внутрішній національний кооперації.

Ми знаємо, що від ряду літ Совети прямують до економічної самовистарчальности, що стараються розробити ті галузі свого промислу, яких їм у середині бракує, щоб стати независимими від капіталістичних країв. Пару тижнів тому директор совєтського заграничного товарообміну, Розенгольц, публично заявив, що Совети ще більше обмежать свій заграничний ввіз, щоб через те з одного боку пристосувати свої внутрішні потреби виключно до домашнього промислу, а з другого боку, щоб защадити гроші, потрібні на мілітарні цили, на війну. Ця заява совєтського комісара є нічим іншим, тільки цинічним признанням, що Совети у своїй економічній політиці йдуть слідами чистого економічного націоналізму, а не інтернаціональної кооперації. Бо за означенням економістів, економічний націоналізм є якраз „тенденція даної держави оперти своє економічне життя на своїх власних джерелах, тенденція стати самовистарчальною, а далі, в економічній політиці прямувати не так до добробуту одиниці, як до збільшення сили держави". Якраз точнісінько до цього прямують Совети: з одного боку вони відгородилися муром від світових ринків, пробують розбудувати свій власний промисл та стати через те самовистарчальними, а з другого боку, у своїй внутрішній економічній політиці вони менше дбають про добробут своїх горожан, а більше про літаки, тенки, ґази й інші фабрикати, потрібні для мілітарних цілей. У висліді, як знаємо, хоч ніби одна й друга пятилітка вдалися на „сто відсотків", проте люди в Совєтах голодують і не мають для власного вжитку навіть річей найбільшої потреби. Одиноке, що залишилося в Совєтів з обіцюючої інтернаціональної економічної кооперації, є це, що Совети при помочі підступної пропаґанди стараються викликати переворот в інших краях, або бодай їх цею пропаґандою з середини ослабити. Та це є частина російської заграничної політики. Економічне життя Совєтів є одним з яскравих прикладів, як брехливою і як невикональною є обіцянка соціялістів про інтернаціональну економічну співпрацю.

Живішим, бо останнім, прикладом банкротств економічної політики інтернаціональних соціялістів є нинішній французький соціялістичний уряд під проводом премієра Блюма.

Блюм прийшов у Франції до влади тому, що обіцяв робітникам вкорочення годин праці й підвишку платень. Беручи під увагу нинішні шалені технічні уліпшення, як теж обмеження заграничних експортів, можна твердити, що вкорочення годин праці, а притім задержання або й підвищення робітничих платень є одиноким правильним виходом з нинішнього безробіття. Але чи можна це осягнути шляхом міжнародньої клясової співпраці, чи може внутрішньої національної солідарности й співпраці?

Ставши на чолі уряду, Блюм почав далі підлабузнюватися робітникам і почав натискати на капіталістів, щоб вкорочували години праці та підвищували робітничі платні. Та це змусило фабрики підносити ціни на продукти. А далі, коли ціни на французькі продукти зросли, заграничні купці перестали їх купувати. Рівночасно з тим почали до Франції напливати чужі продукти, які були дешевші. З черги французькі фабрики почали діставати менше замовлень і були змушені відправляти багато робітників, збільшуючи в той спосіб безробіття.

Щоб охоронити свої фабрики від конкуренції з чужими дешевшими товарами, французький уряд тепер мусів би підносити мита. Одначе високі мита є якраз найважнішою зброєю економічного націоналізму. Бо, наложивши високі мита на чужі продукти, дана держава мусить знати, що інші держави наложать високі мита на її товари. Вслід за тим дана держава мусітиме опирати своє економічне життя виключно на власні сили, а це значить, мусить забути про інтернаціональну кооперацію й про клясову боротьбу, тільки мусить приняти національну кооперацію, згоду внутрішніх кляс, а ступнево більше чи менше означений кооперативний устрій, у якому і робітники і власники фабрик подалиб собі руки та сказалиб, що доля їх краю є зложена в одному човні; тому замісць поборювати себе, краще буде, коли вони свої непорозуміння вирівнуватимуть мирним, корпоративним шляхом. Та цей другий шлях є якраз запереченням інтернаціонального соціялізму.

Як доносять ґазетні кореспонденти, уряд Блюма, що в засаді є інтернаціонально-соціялістичний, опинився якраз у такому сліпому куті. Він або мусить відректися своєї фундаментальної доктрини, і на зразок большевиків у цинічний спосіб проголосити економічний націоналізм, або, проживши ще короткий час, мусітиме уступити. Бо інтернаціональний соціялізм це в практиці — один великий блоф. Заперечення принципу нації в суспільних устроях народів противиться теж природі. Інтернаціональний соціялізм може знаходити природніх прихильників тільки в такій нації як жидівська, бо інтернаціоналізм є жидам потрібний. Ним хочуть жиди коли не вирвати, то бодай притупити національні пристрасти інших народів, серед яких то пристастей їм, як окремій расі, що жие серед тих народів, тяжко жити. З їх боку є це розумне й корисне для них поступовання. Але зате є це противне інтересам тих націй, серед яких вони живуть і той інтернаціоналізм проповідують та попирають.

ХТО ТАКІ ЗАКАРПАТСЬКІ МОСКВОФІЛИ?

I.

Перед світовою війною було москвофільство на Закарпатті майже зовсім на вимертю. Небагато могли йому помогти царські рублі. Мадяризаційна політика Будапешту була зручніша й сильніша від них. Бувша москвофільська інтеліґенція сливе в цілости винародовилася тут, перемінившися в ренеґатів мадяронів. Ідейних москвофілів, в роді недавно померлого нотаря І. Петрика, можна було почислити на пальцях одної руки. Це була й досі є небувала рідкість.

Щойно в повоєнних роках наново й сильно оживилося закарпатське москвофільство. А оживили його в першу чергу галицькі москвофіли, що в 1919 році, ще за української влади в Галичині, перекочовували за Карпати. Сюди прийшли вони перші й ще перед приходом української еміґрації вигідно розтаборились, розвиваючи свою аґітацію без перешкоди.

Галицькі москвофіли накоїли на Закарпатті найбільше лиха. Вони, володіючи українською мовою, говорили нею до народу, називаючи її завжди й з притиском мовою „рускою". По українськи пропаґували серед селянства єдину-неділиму матушку Рассею й українською мовою лаяли та очернювали наш національний рух. Пізніше, коли на Закарпатті зявились правдиві москалі, російські еміґранти й говорили поміж собою чисто по московськи, галицькі москвофіли, щоб ширити серед народу баламутство, втовкмачували йому, що ті москалі, це українці й вони говорять по українськи... Іноді така демаґоґія мала успіх. Ще й сьогодні бувають випадки, що деякі селяни думають, буцімто українська мова це їм незрозуміла московська „реч" російських еміґрантів.

Чеська влада була в перших часах толерантна супроти українського народовецтва, але вже тоді нічим не зупинювала кертичної роботи галицьких москвофільських „діятелів". Та вже незабаром, під впливом підшептів напливаючої російської еміґрації і не менше під впливом власного некритичного русофільства, а особливо в імя девізи властьімущих „діли й пануй", станули чехи зовсім явно на боці москвофільства й стали його активно піддержувати, переслідуючи одночасно український народовецький рух.

Колиж мадярони побачили, що „русскій" напрям на Закарпатті є пестієм чехословацької влади й має добру політичну конюктуру, вони лавою посунули до нього. Бо в „русскому" таборі не тільки була і є особиста нажива; його щедро фінансують чеські національ-демократи (партія русофіла Крамаржа), чсл. аґрарники, народні соціялісти і т. д. Між іншим дві т. зв. рускі партії, в суті речі цілковито мадярського характеру, стоять без застережень на службі сусідніх держав і звідти дістають чималі грошеві фонди на свою руїнницьку діяльність. Але також русскій табор, штучно підтримуваний сторонніми силами, для мадяронів і для мадярських ревізіоністичних плянів має свою вартість. Він кожної хвилини може зникнути, якщо забракне йому грошевих інекцій, що для нього є одиноким „життєтворчим імпульсом". А покищо москвофільство розятрює і розкладає національний орґанізм, з чого мадяронам тільки користь. Бо для їх намірів потрібно, щоб нарід був темний, здеорієнтований і здеморалізований і легко дався заманити до нового мадярського ярма.

Зате українство, як природня національна стихія, має перед собою будучність і воно є надзвичайно небезпечне для тих, що вдають зі себе „русских", а притім приготовляють ґрунт на поворот мадярського режиму. Бо свідомі закарпатські українці з усією рішучістю є проти плянів Будапешту, який жде тільки нагоди, щоб знову загарбати й поневолити українське Закарпаття.

Велику поміч знайшло закарпатське москвофільство в російських еміґрантах, що тут оселились і подіставали ріжні впливові посади. Зокрема багато причинилася для нього пок. Брешко-Брешковская, що довший час жила на Закарпатті. Їй навіть частина галицької преси робила рекляму й чомусь звала її „бабушкою російської революції", хоч повинна була назвати акушеркою закарпатського яничарства. Ця Брешковская мала ще з передвоєнних часів широкі знайомства в Америці й під ріжними претекстами мобілізувала там поважні долярові фонди на пропаґанду й систематичне закріплювання вже не поверховного москвофільства, а правдивої русскости, як національної ідеольоґії. Всі нитки цієї широко закроєної акції, що ведеться ще й досі серед молоді, збігались якраз у руках меткої „бабушки" Брешковской.

В Ужгороді й Мукачеві заснувались російські інтернати для закарпатської студіюючої молоді і її виховують в них наскрізь в московському дусі. Середні школи, за малими виїмками, опанували москалі враз з москвофілами-мадяронами й довершують там русифікацію молоді, чого ще не встигли доконати інтернати (бурси).

(Кінець буде).

Домбел.

СПАДЩИНА

Вгорі на стрімких сходах, смердючих і страшних у півсутінку, пристанув лікар. Був задихався, засвітив сірник, щоби бодай як-так бачив щось на темних сходах.

Одні двері відчинилися.

— Ось лікар — почувся жіночий голос. — Чи закликати його до середини?

— Досить, мовчи, — перебив їй захриплий, старечий мужеський голос. — Ніби то він сам не знає ввійти.

— Алеж бо ви злобні, алеж бо ви злобні! — відповіла жінка.

А всеж покликала лікаря.

Дім, що в ньому жили нуждарі, був в Ельтемі, передмісті Лондону. Лікар був уже навик до такої клієнтелі. Кімната була низька й темна майже таксамо, як сходи, лише в ній світилася свічка. В ліжку лежав чоловік, зодягнений в подертий коц. Під головою мав подовгасту, чорну скриньку, що служила йому за подушку. Був старий, пожовклий, з бородою, а сиве волосся розкуйовджене.

Лікар його зараз пізнав. Зрештою хлопець, що прийшов був по нього, сказав: „Сліпець, що просить милостині перед церквою, умирає".

Та сліпець виглядав тепер якось святочно, наче факір в екстазі. Від часу до часу ввесь здрігався, а коло себе держав палицю, якою став вимахувати, як лікар увійшов.

— Не підходи! Не підходи! — кричав.

Погрожував жінці, яка помало підходила разом із лікарем.

— Невже ви бачите? — спитався лікар сліпця.

— І бачу й не бачу, — пробурмотів сліпець. — Я втратив зовсім лише одно око в нещасливому випадку. Та воно тепер зовсім без значіння. Головне, що я чую, що вже приходить моя смерть. Вже вісім днів не можу підвестися на ноги, а тепер уже й віддихати не можу...

— Гм, так...

Лікар глянув на нього, нахмуривши брови.

— Що зі мною діється? — питався старець. — О, можете говорити щиро. Я добре знаю, що то вже кінець. Дай мені горівки! — кликнув на жінку.

— Зашкодить вам, — відповіла жінка та сподівалася, що й лікар також не дозволить.

— Не говори мені тут дурниць, — крикнув старий. — Кажу тобі, що вже кінець, то що ще може мені зашкодити... Давай пляшку та не доторкнися мені навіть моєї скриньки... Доки я живий, не доторкнешся його... Рада би знати, що там у середині, — сказав, звертаючися до лікаря, — та я не дам. Хай побачить аж тоді, як я умру. Ще чверть години. О, я гаразд знаю... Чую. Хай заслужить собі на те, що дістане.

Всміхнувся злобно та випив кілька чарок горівки.

Лікар уже був вийшов із кімнати. Жінка пішла за ним і зупинила його:

— Чи то правда, що він умре?—сказала вона, намагаючися плакати. — Мені серце рветься. Я привикла до нього, то що вдію. Та щоби ви знали, який він закаменілий. Не платить нічого, все я за нього даю. Доглядаю його, наче малу дитину, а він усе боїться за свою скриньку, в якій держить гроші,начеб хотів забрати їх із собою до гробу. А має стільки тих грошей, що міг би гідно вмерти та похоронити можнаб його, як пристало. Щоб ви бачили, яка тяжка ця скринька! Та що пораджу, коли він такий скупар!

У душі дріжала на згадку про цю скриньку. Лікар відійшов був уже далеко й не слухав її. Чоловік із деревляною ногою ішов здолу та вдаряв по сходах, наче молотком.

— Не тарахкай так, — сказала йому жінка, якої тінь тільки відбивалася на сходах.

— Вже кінець. Він сам уже каже, що вмре. Був лікар. Не сказав нічого ні йому, ні мені. Глянув лише на нього та забрався. Це знак, що вже вмре.

— Слава Богу, що нарешті тягар спаде нам з шиї. А не заглядав до скриньки?

— Ні, одначе ще нікому не дає приступити.

Почувся голос старого, що кликав жінку. Вона побігла. Чоловік із деревляною ногою пішов за нею..

— Що, ти знову прийшов, — скрикнув сліпець і пригорнув до себе чорну скриньку. — Ти прийшов переконатися, чи припадково не покращало мені. Так, для приятеля оплатиться вийти й на семий поверх. Так і ти. Не підходи! — додав вимахуючи палицею.

Чи ти збожеволів?! — сказав той із деревляною ногою. — Невже ти мені борониш, свому десятьлітньому приятелеві? Що я тобі злого вчинив?

— Скринька буде ваша, як умру. Візьміть собі все, одначе доки я живий, не дам навіть заглянути в середину. Не підходи!

Із виряченими очима, з потом на чолі виглядав страшно й вони боялися його.

— Ти знаєш добре, що я люблю тебе, — сказала жінка й силувалася говорити крізь сльози.

— Любиш мої гроші,—відповів сліпець.

Та нараз палиця випала йому з руки. Сказав лише: „Я добре знаю, що ви обоє любите мої гроші". Потім ударив головою об чорну скриньку й задеревів.

— Скінчилося... — сказала жінка.

Відразу витягнула подовгасту скриньку зпід його голови, поклала на стіл і відчинила дріжучими руками. Чоловік із деревляною ногою й вона заглянули цікаво.

У скриньці були лише три цеґли. На одній з них було написано: „Ось це спадщина для вас".

— То я даремно плакала! — скрикнула жінка. — Не оставив нічого. Ах, негідник один!

— Насміявся з нас, — сказав чоловік із деревляною ногою, поглядаючи на мерця. — Хто то був би надіявся?!

— Я надіялась би, — сказала жінка — коли би була знала, що він бачив, що ми шукали його грошей. То ти винен з твоєю деревляною ногою. Ти приходив так, що мусів тебе завважати.

— Що йому треба було чути, коли бачив таксамо добре, як і я. Дурна ти... скільки разів я тобі говорив, щоб ти була обережна... Дурна з тебе...

Та він був забув, що має деревляну ногу та що він слабший. Вона вже схопила сліпцеву палицю та стала бити його.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Вільних Козаків, від. 316, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в четвер, 10 вересня, точно в годині 8-мій ввечір. Просимо всіх членів прийти на ці збори, бо маємо важні справи до порішення. Напоминаємо довгуючих членів, щоб вирівнали свої залеглости, бо в противнім разі будуть суспендовані. — В. Гурянський, секр.

ПАЛМЕРТОН, ПА. Бр. св. О. Николая, від. 369, подає до відома всім членам, що місячні зборо відбудуться в пятницю, 11-го вересня, в годині 7-мій ввечір, в гали парохіяльній. Просимо прийти на означений час, бо маємо важні справи. Просимо особливо члениць, щоб прийшли на збори. Пригадуємо ще раз тим членам, що довгують, щоб прийшли і вирівнали свої вкладки. — Уряд.

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

„ҐАРДІЄН" ПРО МОСКОВСЬКИЙ СУД.

Чого доконав советський уряд московського диктатора Сталіна своїми розстрілами колишніх большевицьких лідерів, показує голос „Манчестер Ґардієна".

Він пише: „Советський уряд заскочив і наповнив обмерзінням навіть своїх найбільше загорілих приятелів, рішившися на цей суд, що має всі признаки пропаґандивно-терористичної „театральної" продукції".

Так пише про большевицький процес газета, котра, що правда, не вважається загорілим приятелем советського уряду, але котра всетаки нераз кидала слово на оборону большевиків, як вороги большевиків у своїй загорілости тратили розум.

НЕПРАВДИВІ ЗІЗНАННЯ.

Пише „Ґардієн":

„Каменєв і Зіновієв признаються покірно зараз першого дня розправи, а державний прокуратор виступав узброєний в інші самопризнання, які були занадто добрі, щоби були правдиві".

Доказана правда, що як свідки, невивчені ніким, говорять правду, то між їх зізнаннями будуть певні суперечности. Як свідків хтось вивчить, що казати, то хоч вони говорять брехню, між їх зізнаннями не буде суперечности. Власне в згідности їх зізнань до найменших подробиць, є доказ їх брехні.

ДЕ ПРАВДА?

Недавно побував у Ватикані дітройтський римо-католицький єпископ Ґалеґер, котрий в Америці все обороняв політичну діяльність о. Чарлза Коклина, радіового проповідника, котру критикує багато визначних католицьких духовників.

Побування єпископа Ґалеґера у Ватикані газети, зовсім природно, вязали зо справою о. Коклина. І самий єпископ Ґалеґер це признав по авдієнції в папи римського, що так воно справді є, додаючи, одначе, що Ватикан не має нічого проти політичної діяльности о. Коклина.

Як єпископ був на морю в дорозі з Італії до Америки, орган Ватикану „Оссерваторе Романо" скритикував політичну діяльність о. Коклина та додав, що слова єпископа Ґалеґера це, мовляв, Ватикан уповні годиться на діяльність о. Коклина, не годяться з правдою.

Коли єпископ Ґалеґер приїхав до Америки, газетярі допитували його, як справа мається, і він заявив їм рішучо, що справа мається так, як він її представляв у своїм інтервю в Римі, себто, що Ватикан не має нічого проти політичних виступів о. Коклина.

Тепер, видимо у відповідь на цю заяву єпископа Ґалеґера, „Ля Корріспонденца", католицька газетна аґенція при Ватикані, каже, що єпископ Ґалеґер дістав від Ватикану виразні й недвозначні інструкції, яких він не міг навіть інакше зрозуміти, щоб він „поміркував запал бесідника, котрий повинен був вздержатися від атак на політичні особи, особливо особистих, а також від творення політичних партій та обмежитися до ясного вияснювання суспільної доктрини церкви".

Представники американської нюйорської аґенції говорили з редактором „Ля Корріспонденца", і цей запевнив, що подані ним факти незаперечні, бо походять з найдостовірнішого джерела.

Замітно, що питання, чи Ватикан дав таке припоручення єпископові Ґалеґерові, як про нього писали „Оссерваторе Романо" і „Ля Корріспонденца", чи ні, не є питанням опінії, але питанням факту. Нема найменшого сумніву, що або правдою є, що Ватикан таку научку єпископові й о. Коклинові дав, або правдою є, що Ватикан таких інструкцій не давав.

Отже де правда?

ОСТОРОГА ПЕРЕД ВІЙНОЮ В ЕВРОПІ.

Так званий краєвий законодатний директор ветеранської організації Американський Леґіон виступав на конвенції стейтової організації Леґіону, що оноді відбувалася в місті Сиракюз з промовою, в котрій кликав ветеранів розвести в Америці акцію за воєнне приготування, а спеціяльно за загальну військову службу, мовляв, „на власну охорону Америки".

Він доказував, що до 9 місяців в Европі вибухне війна між комуністами й фашистами і для цеї війни американці повинні приготовитися. Промисли, робітники, капітали й люди повинні бути зорганізовані на випадок війни, — говорив цей бесідник.

По якім боці мають американці битися в цій війні, бесідник не сказав. Чи поминув він сказати це тому, що це, мовляв, усякому звісно, по котрім боці буде битись Америка? Чи може тому, що це зовсім незвісно, себто Америка може битися по одним і по другім боці?

ЗА РОСІЮ, ЧИ НІМЕЧЧИНУ?

За котру сторону стояли би ви на випадок війни між Німеччиною й Росією?

Такий запит дав журнал „Ревю оф Ревюз" у своїм „соломянім голосуванню". Покищо на цей запит дістав голосів замало, щоб можна з певністю судити про настрої американців. Всетаки замітно, що 1,588 голосів заявилися за Росію, 844 за Німеччину, а 280 за невтральність. При тому замітно, що за Росію заявлялися не тільки інтелігенція, але й бизнесмени, а за Німеччину самі тільки фармери.

ЗВІДКИ СИМПАТІЇ?

Ґазети пояснюють це явище на всякі способи. Одні кажуть, що комуністи поспішилися з голосами, а німецькі симпатики спізнилися. На це редакція каже, що між голосуючими було дуже мало комуністів та дуже мало рішених німецьких симпатиків.

Інші кажуть, що в Америці все ще покутує старий протинімецький настрій, розбуджений підчас світової війни.

Ще інші кажуть, що пересічні американці переконалися, що Росія бажає миру, а тимчасом Німеччина — війни.

Але чиж не можна припустити, що американці тут тримаються своєї традиційної політики піддержувати якнайбільшу російську імперію як противагу експанзії Японії? Чи не можливо, що, розуміючи в цей спосіб свій інтерес, американці вже з нього витягають всі інші арґументи?

ІНТЕРЕС І ПОЛІТИКА.

Могло би здаватися, що „Ревю оф Ревюз" дістав таку відповідь тому, що він подав у питанню Росію, себто запитані могли собі представляти, що вони мають до вибору між Німеччиною і Росією, перетвореною по поваленню большевиків.

Так воно не є: „Ревю оф Ревюз" питався виразно за советську Росію.

З цього, що багато американців заявлялися за підпирання советської Росії на випадок війни Росії з Німеччиною, ще не виходить, що всі, що заявляються за таку політику, це комуністи. Не виключене, що й завзяті вороги комуністів в Америці потягнуть за помічю комуністам з советської Росії.

Внутрішня політика це одно, а загранична друге, а політика, як кажуть американці, складає часто в одно ліжко спати разом дуже ріжних людей. Адже воювала підчас світової війни конституційна Англія й републиканська Франція плече об плече з царською Росією.

Б. Дніпрянський.

НАЦІЯ ТА ДЕРЖАВА

(1)

Нарід, нація та держава.

Сучасна наука про суспільство, а тим більше політики та публіцисти ріжних країн, ще не виробили однозгідних і устійнених поглядів про націю та державу і вкладають в них часто навіть ріжноманітний зміст.

Цей факт пояснюється передусім величезними труднощами в дослідах над суспільним життям взагалі, а зокрема тим, що особливо дефініція нації та держави неминучо буває повязана з ріжноманітними світоглядами та ідеологічними системами, які витворюються також під великим впливом національно - політичної боротьби тої чи іншої епохи, або в певному суспільному середовищі. Зокрема саме нині цілий світ перебуває давно вже небувалу своїм розмахом та змістом крізу, підчас якої змінюються або зовсім зникають колишні системи суспільно - господарського ладу, як також перетворюються на інші або повстають навіть нові форми національно - політичних відносин у міжнародньому маштабі. Звичайно в таких обставинах не тільки в колах політичних, а і поміж ученими суспільствознавцями запанувала чимала ріжноголосиця також у питанню про націю і державу та про їх взаємовідносини.

Як би там не було, нинішнє людське суспільство, що нараховує понад 2 міліярди душ, є організоване у майже 60 незалежних державах, з яких понад 50 входить до складу так званої Ліґи Націй (властиво держав). Разом із тим воно розділяється на сотки великих або малих народів та так званих, примітивних племен.

Всесвітня історія та соціологія досить докладно розповідають та зясовують, як упродовж століть і тисячеліть повставали та утворювалися народи і держави, а також як вони з певних причин зникали або перетворювалися в інші, залишаючи по собі більшу чи меншу спадщину, на підставі якої виросла сучасна культура та цивілізація.

Необхідно зазначити, що хоч держава та нарід являються витворами історичного процесу, що хоч вони досить часто утворювалися майже одночасно, проте, будучи по своїй природі відмінними виявами людського суспільства, вони не мусять мати й справді не мають однакової долі. Наприклад, держави могли повставати, існувати та розпадатися за час одного чи кількох століть, тоді як у народів такий процес тревав переважно за час одного чи кількох тисячеліть.

Справа в тому, що держава, побудована на таких чинниках: території, населенні та владі, тоді як нарід опирається на таких підставових елементах: раса, територія та культура (мова, письменство, релігія, мораль, побут, традиції, духова творчість і т. д.). Далі держава є формою політичної організації суспільства, а нарід його органічною формою. Нарешті держава, як кажуть, по своїй природі є спілкою, яка керується переважно свідомою волею, спрямованою для досягнення тої чи іншої мети, тоді як нарід — спільнотою, в основі якої є не так розум, як інстинкт, емоції та змисли.

Отже між народом та державою є велика ріжниця. Проте під народом іноді розуміють також все населення певної держави, не зважаючи на той факт, що воно може складатися з людности, приналежної до ріжних народів. Тимчасом необхідно відріжняти державну приналежність (громадянство) від приналежности до народу (народність).

Таксамо іноді під народом розуміли і розуміють лише певні суспільні верстви (стани чи кляси) переважно, як кажуть, нижчі, протиставляючи їх вищим (наприклад шляхті, капіталістам і т. п.), наскільки останні панували чи панують в державі. Себто поняття нарід уживається умовно для означення широких мас населення. Та треба мати на увазі, що не всі народи мали в минувшині щасливу долю утворити власну державність та відограти питому їм ролю в розвитку культури чи господарства. Деякі з них спромоглися утворити навіть кілька держав, тоді як інші або втратили власну державність або так їм і не судилося виборотити собі незалежність. Звідси походить поділ народів на державні, а то й пануючі, наскільки той або другий нарід панує над іншими завдяки власній державі, та народи недержавні або поневолені, наскільки якийсь нарід проти своєї волі знаходиться під чужим пануванням. Існує також поділ недержавних народів на історичні, себто такі, які колись мали власну державність, але її втратили, та народи неісторичні, себто такі, що не мали ніколи власної державности та взагалі не відіграли ніякої ролі в минувшині. Нарешті ділять народи на культурні або такі, що спромоглися завдяки переважно власній державності утворити власну високу культуру та цивілізацію, та некультурні або малокультурні, які з причини ріжних обставин іще й досі не вийшли за межі власної побутової народньої культури та не відіграють належної ролі в розвитку світової культури і цивілізації.

Взагалі історичний процес яскраво свідчить про те, що доля того або іншого народу залежить безпосередньо від його власної державности, і, не зважаючи на те, що колишні держави, особливо в далекій минувшині, мало або й зовсім не рахувалися з принципом народности, що вони утворювалися на певних теренах на засадах династичних, конфесійних або інших, часто з мішанини ріжних народів та племен. Цей факт одначе не перешкодив державі відограти великий та навіть рішальний вплив на процес утворення сучасних націй.

Не без ваги буде тут згадка, що реформаційний рух, занепад абсолютизму та головно визвольні принципи, які проголосила велика французька революція, наче хмаролом пронеслися по всій Европі і викликали новітні національні рухи пробудження. Значну ролю в їх поширенню відограли і ті наполеонівські війни, які провадила Франція майже проти всеї Европи. Отже нові засади суверенітету народу та народоправства, які причинилися до переходу влади в державі до інших суспільних груп, ніж досі, та взагалі розбурхали широкі народні маси, з неминучістю привели також до тих національних визвольних рухів, які вже впродовж одного століття цілком змінили карту Европи. Правда, на сході Европи ті рухи ще не закінчилися, але нема сумніву, що й там, як також поза межами Европи, нація стала „героєм історії.

Немовби приспана в минувшині національна ідея за останні століття починає переважати державну чи власне опановувати державою. Цей процес відбувається в той спосіб, що народи становляться державними, а держава перетворюється, звужуючися до національних меж. Необхідно зауважити, що цей процес відбувається не лише шляхом повільної еволюції, але й на ґрунті бурхливих революційних вибухів, які в свою чергу бувають часто повязані з збройними конфліктами та ріжними соціяльно-економічними змінами у структурі людського суспільства.

У сучасній науці та політиці поняття нації доволі популярне. Так одні застосовують його переважно чи виключно до державних народів або навіть уважається вона синонімом держави. Наприклад в країнах англьо-саксонської культури, а до певної міри також поміж народами романськими, поняття нації майже утотожнюється з державою. Знову в країнах ґерманської культури, а особливо поміж словянськими народами поняття нації є значно інакше: воно не вяжеться з державою, а з народом.

Щоб краще зрозуміти плутанину в понятті нації, що її одні звязують із державою, а другі з народом, треба усвідомити собі, що процес утворення сучасних націй не відбувався одним шляхом. Ось характеристичний приклад Америки: бувші англійські чи еспанські кольонії повстали проти своїх европейських метрополій, утворили власні держави і вже на ґрунті власної незалежности та за допомогою держави почався процес перетоплювання тамошньої мішанини народів в своєрідні нації; цей процес ще тільки в початках, і ще далеко не закінчився, та всеж уже нині маємо познаки існування і творення американської нації (Злучені Держави), відмінної від англійської. (Що спільна мова, в даним випадку англійська, не є для нації рішальним чинником, свідчить також приклад ірляндці, що є скристалізованою нацією, відмінною від англійців). Знову більшість сучасних европейських націй повстали з давних народів шляхом опанування ними державами.

Правда, тадож в Европі існують завязки націй з населення, приналежного до ріжних народів, на ґрунті його довшого співжиття в одній державі, хоч воно й затримало виразні прикмети своєї народности. Прикладом може бути Швайцарія, яка складається переважно з німців, а також із французів та італійців. До певної міри щось подібне бачимо в Бельгії, хоч, правда, складові її частини вальони (французи) та фляманці (властиво голяндці) не лише затримали прикмети своєї народности, але до злиття їх в одну націю перешкаджають деякі взаємні антагонізми.

(Дальше буде).

НЕЗНАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА БРАК ДОКАЗІВ ПРИЇЗДУ.

(Пятнацята стаття про горожанство та натуралізацію).

У Злучених Державах є значне число чужинців, котрі бажають стати американськими горожанами, але з певних причин відтягаються від того. Дві найзвичайніші перепони це незнання англійської мови та неможливість доказу легального приїзду.

Є припис, що чужинець не може натуралізуватись, коли не знає англійської мови. Спис населення 1930 року виказував, що 1,225,000 чужородців не могли говорити по англійськи. Більшість це були люди звиш середнього віку, коли неодин думає, що вже застарий до науки.

Знання англійської мови це дуже важна справа, не тільки тому, що того треба до американського горожанства, але це може дати чужинцеві кращу нагоду до праці і більшого зарібку. Це дасть йому змогу розуміти та стояти ближче своїх дітей, як теж брати більшу участь у громадськім життю.

Чи може людина навчитися по англійськи, коли їй мине середній вік життя? Загально думали, що людина може бути застара до науки, але недавні досліди виказали, що дорослі чи старші люди навчаться навіть скорше як діти. Правда, здібности до науки мови є ріжні, але є дуже мало таких, котрі справді пробували навчитись та не осягнули успіхів.

По всіх більших та менших містах Злучених Держав ведуть курси англійської мови в публичних школах. Майже в усіх вечірніх школах можна подибати людей 60-70-літніх, котрі навчаються мови та з успіхом переходять іспит горожанства. Навчитися говорити новою мовою це тяжка справа, але цього можна діпняти скорше, як дехто собі уявляє. Відвага на початках та витревалість систематичного навчання це основні вимоги при набуванню знання англійщини, котре кожному придасться, незалежно, чи стане горожанином, або ні. Читання та писання по англійськи є дуже важне, але натуралізаційний закон вимагає лише знання мови.

Друга звичайна перепона до горожанства це неможливість доказу про загальний приїзд. Якщо чужинець не прибув до Злучених Держав перед 29. червня 1906 року, він мусить дістати посвідку приїзду перед натуралізацією. Щоб це дістав, мусить виказати, коли приїхав. Часто чужинець забув назву корабля, на котрім приїхав, та дату і місце прибуття. Коли його привезли дитиною, то ще гірше. У деяких випадках імя може бути пропущене на списі пасажирів, або може бути зле написане, так, що урядовець не годен провірити приїзду, хоч інші інформації є правильні.

Такі трудноці леґального приїзду є часто пригнобливі, одначе не безнадійні. Коли чужинець перегляне свої записки або пригадає собі, які були свята, коли їхав, скільки днів перебував на воді, тоді можна з тих скупих інформацій провірити лісту прибулих кораблів та дуже часто упевнитись про назву пароплава, на котрім він міг приїхати. Коли ця спроба не вдасться, або коли чужинець приїхав нелеґально перед 3. червня 1921. року, право дозволяє йому реєструватись, після чого дістане бажану посвідку приїзду. Кошти такої реєстрації виносять $10.

До реєстрації допущені чужинці, котрі приїхали до Злучених Держав перед 3. червня 1921 року, хоч нелеґально, розуміється, коли мешкали у Злучених Державах безперервно від часу такого приїзду, є доброго морального характеру та не підлягають депортації. Для тих, що приїхали нелеґально після 3. червня 1921 року, нічого не можна зробити. Хто приїхав неправно після 3. червня 1921, а перед 1 липня 1924 року, не може леґалізуватись, але знов не підлягає депортації. Пропозиції, щоб цій групі чужинців дозволено леґалізуватись і тим дати їм доступ до горожанства знаходяться в конґресі і є повна надія, що скорше чи пізніше конґрес їх ухвалить.

Коли однак чужинець приїхав нелеґально до Злучених Держав після 1. липня 1924 року, то не тільки не може стати ситизеном, але підлягає депортації. Одинока рада для таких чужинців, коли бажають леґалізувати свій побут та стати горожанами, це на власне ризико виїхати зі Злучених Держав та пробувати дістати дозвіл від американського консуля на леґальний поворот.

ФЛІС.

Життепис.

Аполінарій Крупка постановив оженитися. Питається його приятель:

— А поправді скільки твоя наречена має літ?

Крупка думає хвилину, потім каже:

— Правду сказати, це тяжко ствердити, бо на основі метрики повинна вона мати сорок літ по зубах — коло сімдесять літ, по темпераменті коло девятнацять, а по по ортоґрафії — сіл літ!

— Моя дочка виходить нарешті замуж.

— Так? Когож вона ущасливлює?

— Передовсім мене!

— Що з тобою, що ти такий сумний?

— А, вчора по пяному вписався я на члена протиалькогольного товариства.

СТАРІСТЬ НАЙЩАСЛИВІША ДОБА ЖИТТЯ.

Для людини нашої культури нема жахливішого слова над — старість. З ним вяжеться не тільки фізична неміч, але також марево злиденного прожитку на ласці рідних дітей. Особливо ці прикрі почування турбують під старість цілі шари нашого вбогого населення. Незасоблені в ніяку вислуженину, старечу пенсію, або в будьякі матеріяльні засоби, коротають вони свій старечий вік у найбільшій нужді і пониженню. Не диво, що перспектива прожиття довгого віку являється для них нераз як заповідь найбільшого нещастя.

Зовсім інакше буває в Ніпоні (Японії). Там, як лиш старість побілить волос людини, починається для неї найщасливіша доба життя. Є це мабуть випливом суспільного укладу, котрий полягає на абсолютній вдячности й пошані дітей до своїх батьків. Любов отже дітей до батьків творить едину й виключну підставу родини. — Хто більше когось любить від батьків, уважається за дикуна і злочинця. Нічого дивного, що старости у таких умовинах дожидають як найліпшої нагоди на землі по багатьох літах тяжкої і мозольної праці.

В міру цього, як сили покидають щораз більше струджене тіло, зростають для ніпонця привілеї в родиннім і товариськім крузі. А коли батьки зложать ярмо праці й обовязків на найстаршого сина, починає навкруги них усе дихати щастям і спокоєм. Таким чином діти в Ніпоні дають змогу своїм батькам забути на найбільші нераз фізичні недомагання і матеріяльні недостатки. — Таким самим правом користуються діди й кревні. Згідно з одідиченим по предках звичаєм відпочинок, безтурботне життя й тихе щастя належать у Ніпоні всім старим людям без вийнмку.

Справді, годі знайти щось гарніще й гідніще для наслідування!

„ТАНКИ" У СТАРОВИНУ.

Привиклі до війни й небезпек римські війська збентежились у боротьбі з військом короля Епіру Пирга (319—272 перед Хр.), коли із їх рядів наступили велитенські сиві потвори, які нищили та тратували все по дорозі, несли із собою смерть. Ці чотироніжні „танки" то були военні слони, з якими римляни вперше зустрілись і програли бій.

Слонів насамперед в Індії стали вживати для военних цілей. Ці велитенські й сильні сотворіння носили на собі цілі вежі, з яких вояки засипали ворога стрілами з луків, камінням із швигалок і т. п.

У таку вежу могло поміститися 13 вояків, які перед неприятелем мали цю вищість, що воювали з вищого місця, тому могли успішніще воювати. Слонам перед боем давали пити міртове вино та розпражнювали їх так, що вони бішені й напів пяні гнали з усієї сили, топтали ногами все, що попало, вдаряли величезним хоботом у стрічні предмети й людей і звірят.

Самозрозуміле, що римські війська у першій стрічі з тими „танками" мусіли знайтись у великому клопоті.

Як із усякою новою зброєю, було з того лише багато страху. Від індійців навчилися вживати слонів у боротьбі перси, від них греки, а від греків картаґінці.

Пізніше, самособою, придумали способи й на слонів. Ці засоби були зовсім прості й дешеві. Треба було лише слонів залякати великим криком або вогнем, а вже ті „подорожуючі вежі" втікали з поля бою, разом із залогою стрільців на спині. При цьому вони наносили більше шкоди своїм військам ніж неприятелеві.

Ті самі римляни, що сперну були налякалися слонів, кілька літ пізніше побили Ганібалеве військо, в якому було багато слонів. Цікаве, що римляни, яких можемо назвати старосвітськими мистцями военного ремесла, ніколи не ввели у свому війську слонів, хоч їх купували багато для виступів у цирку. Видно переконалися, що слони можуть на війні нанести більше шкоди, ніж принести користи.

Англійці після здобуття Індії старалися доволі довго ввести в британсько-індійському війську слонів у боротьбу, та пізніше закинули цю думку. Сьогодні, у часах моторів, ніхто й не подумав би, щоби слонів уживати для такої цілі.

Один панисько дістав у суперечці в лице. Віддав справу до суду. Суддя засудив того, що вдарив паниська, на грошеву кару, а гроші ті мало дістати якесь добродійно товариство.

— Пане суддя, — обурився панисько — це несправедливий присуд! Чи то я дістав у лице, чи добродійне товариство?!

БЛИЗНЯТА ТАРЗАНА. (102)

„Я Тарзан", промовив, усміхаючись, мужчина. Хлопці дивилися на нього очима, повними подиву. „Ми думали, що ти помер", заговорив урииваним голосом Док. „А я думав, що ви померли", відповів Тарзан. „Хоч як це тяжко було для мене, одначе я малу мав надію,що ви переживете всі небезпеки нетрів". З цими словами Тарзан з гордістю поглянув на них.

„Здалека я уявляв собі, як ви боретеся з безчисленними роями кровожадних канібалів. Ви були хоробрі хлопці. А в нетрах тільки хоробрі люди і звірята перемагають. Слабі мусять гинути. Вас було мало і вас булиб перемогли. На щастя мої Вазіри прийшли впору з підмогою". Поглядом хлопці спитали: „А хто є ті малпи?"

„Це мої приятелі", говорив Тарзан. „Вони знали, що я шукаю вас і тому хотіли мені помогти. Вони схопили вас з поля битви тому, що боялися, що якась стріла може прошити ваші груди. Вони є теж ваші приятелі. А ці два чорні, що помогли вам в утечі, вони будуть нагороджені, коли ми повернемось додому".

„А ви, хлопці, ви теж дістанете нагороду", продовжав Тарзан. „Одначе скажіть мені, чого ви найбільше хотілиб?" „Цілий яблочний книш!" — сказав Док твердо. Дік засміявся. „А може, кузине Тарзане, ти будеш такий добрий і заведеш його на якісь пригоди, бо ще недавно він говорив, що Африка стала лагідною і перевелася".

(Завтра зачинаємо нову ілюстровану повість з життя Тарзана під наголовком „Тарзан і люди-леопарди").